(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय

साधारण मूळ दिवाणी अधिकारिता

रिट याचिका क्र. १०९०/२०२१

उमेश नवनितलाल शाह एच. यू. एफ.

२०, पाचवा मजला, स्वाश्रय इमारत, ई रोड,

८१, मरीन ड्राइव्ह, मुंबई- ४०० ००२

पॅन: ए ए ए एच यु ६४५९ डी. ..... याचिकाकर्ते

विरुद्ध

१] आयकर अधिकारी-मंडळ १८ (३) (५),

कार्यालय: सहाव्या मजला, अर्नेस्ट हाऊस,

नरीमन पॉईंट, मुंबई -

४०००२१

२] प्रधान आयकर आयुक्त -१९

(प्रत्यक्ष कर विवाद से विश्वास कायदा, २०२० अंतर्गत

नियुक्त प्राधिकरण)

कार्यालय : दुसऱ्या मजला

मातृ मंदिर, तारदेव, मुंबई

३] आयकर आयुक्त (अपील)-२९

कार्यालय: रूम नं. २०८,

कौटिल्य भवन, वांद्रे

कुर्ला संकुल, वांद्रे (पूर्व),

मुंबई. ------ उत्तरवादी

—---

याचिकाकर्त्यासाठी, **श्री. के. गोपाल** आणि **सुश्री. नेहा परांजपे.**

उत्तरवादी क्रमांक १ ते ३ साठी, **श्री. सिद्धार्थ चंद्रशेखर.**

—---

न्यायमंच : न्या. एम. एस. सोनक आणि

न्या. जितेंद्र जैन.

राखून ठेवले : ०६ जानेवारी २०२५

अधिघोषीत केलेः ०८ जानेवारी २०२५

न्यायनिर्णय : (*न्या. एम. एस. सोनक ह्यांच्या द्वारे*)

१. पक्षांच्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले.

२. न्यादेश. पक्षांच्या विद्वान वकिलाच्या विनंतीवरून आणि संमतीने न्यादेशावर त्वरित उत्तर मागवण्यात आले.

३. याचिकाकर्त्याने या याचिकेत खालील ठोस अनुतोष मागितला आहेः-

“ए. ह्या माननीय न्यायालयाने भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत योग्य निर्देश आदेश किंवा 'उत्प्रेशन लेख' स्वरूपातील रिटसह एक रिट जारी करावा ज्यामध्ये डीटीव्हीएसव्ही कायद्याच्या कलम ४(१) अंतर्गत दाखल केलेल्या प्रतिज्ञापन आणि अभिलेख पडताळणीसाठी मागवावा आणि उत्तरवादी क्रमांक २ ला डीटीव्हीएसव्ही कायद्याच्या कलम ३(ए) नुसार २१.०३.२०२० रोजीच्या प्रतिज्ञापनात याचिकाकर्त्याने निश्चित केलेली देय रक्कम स्वीकारण्याचे आणि त्यात मागितल्याप्रमाणे परतावा देण्याचे निर्देश दिले जावे.

बी. माननीय न्यायालयाने भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत योग्य रिट किंवा आदेश किंवा निर्देश जारी करावा ज्यामध्ये उत्तरवादी क्रमांक २ ला २१.०३.२०२० रोजीच्या फॉर्म १ आणि २ मध्ये दाखल केलेल्या प्रतिज्ञापनामध्ये याचिकाकर्त्याने निश्चित केलेली डीटीव्हीएसव्ही कायद्याच्या कलम ३(अ) नुसार देय असलेली रक्कम स्वीकारण्यास आणि त्यात दावा केल्याप्रमाणे परतावा करण्यास महादेश प्राधिलेख स्वरूपाचे रिट समाविष्ट असेल.

सी. माननीय न्यायालयाने भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत एक योग्य रिट किंवा आदेश किंवा निर्देश जारी करावा ज्यामध्ये उत्तरवादी क्रमांक ३ ला त्याच्यासमोर प्रलंबित असलेल्या अपीलांचा निकाल लावण्यापासून आणि प्रतिवादी क्रमांक १ आणि २ ला प्रतिवादी क्रमांक ३ च्यासमोर प्रलंबित असलेल्या अपीलांमध्ये वादग्रस्त थकबाकीची मागणी वसूल करण्यापासून रोखणारा 'प्रतिषेध' या स्वरूपाचा रिट समाविष्ट असेल.

डी. ह्या माननीय न्यायालयाने उत्तरवादींना फॉर्म ३ मध्ये जारी केलेल्या प्रमाणपत्रात उत्तरवादी क्रमांक ३ ने निश्चित केलेल्या 'विवादित कर' संदर्भात वसूलीची कार्यवाही सुरू करण्यापासून रोखण्यासाठी आणि उत्तरवादी क्रमांक ३ ला सध्याच्या रिट याचिकेचा निकाल लागेपर्यंत त्यांच्यासमोर प्रलंबित अपील निकाली काढण्यापासून रोखण्यासाठी योग्य निर्देश किंवा आदेश जारी करावा.”

४. सुरुवातीला, याचिकाकर्त्याचे विद्वान वकील श्री. के. गोपाल यांनी सादर केले की ४ डिसेंबर २०२० रोजीच्या परिपत्रकावर अवलंबून राहून १२५% च्या दराने रकमेची गणना करणे पूर्णपणे बेकायदेशीर आणि अधिकारबाह्य आहे. त्यांनी सादर केले की ही गणना या आधारावर आधारित आहे की इतर काही करदात्यांच्या प्रकरणात शोध घेण्यात आला होता आणि हे याचिकाकर्त्याने ऐच्छिक प्रकटीकरणाचे प्रकरण नव्हते किंवा हे "गैर-शोध" प्रकरण नव्हते. त्यांनी सादर केले की हे खरोखरच एक "गैर-शोध प्रकरण" आहे आणि १७ जुलै २०२१ रोजी आयकर १९ चे प्रधान आयुक्त विमलेंदू वर्मा यांनी दाखल केलेल्या प्रतिज्ञापत्राच्या परिच्छेद ३४ मध्ये उत्तरवादींनी ही भूमिका स्वीकारली आहे. त्यानुसार, त्यांनी सादर केले की गणना वादग्रस्त कराच्या १००% च्या दरावर आधारित असायला हवी होती, १२५% वर नाही. या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ श्री.गोपाल यांनी **भूपेंद्र हरिलाल मेहता विरुद्ध प्रधान आयकर आयुक्त, मुंबई-१९**[1] यांच्यावर भर दिला.

५. निर्दिष्ट तारखेपूर्वी दाखल केलेल्या अपीलांमध्ये याचिकाकर्त्याने उपस्थित केलेल्या अतिरिक्त कारणांचा विचार न करणे बेकायदेशीर आणि मनमानी असल्याचे श्री. गोपाल यांनी म्हंटले. ३१ जानेवारी २०२० पूर्वी ही कारणे मांडण्याचे प्रयत्न करण्यात

1 (२०२१) ४३५ आयटीआर २२० (मुंबई)

आले होते, परंतु संक्रमणकालीन समस्या आणि सॉफ्टवेअर मधील त्रुटींमुळे हे शक्य झाले नाही, असे त्यांनी म्हंटले. त्यांनी सादर केले की ४ डिसेंबर २०२० रोजी याचिकाकर्त्याने आयकर कायदा, १९६१ च्या कलम ६८ अंतर्गत दीर्घकालीन भांडवली लाभ ("एल. टी. सी. जी".) खात्यात ९१९/- रुपयांची भर घालण्यास आव्हान देणारी अतिरिक्त कारणे मांडली. तथापि, प्रत्यक्ष कर विवाद से विश्वास कायदा, २०२० ("डी. टी. व्ही. एस. व्ही. कायदा") अंतर्गत वादग्रस्त कर निश्चित करण्यासाठी उत्तरवादींनी या कारणांचा विचार केला नाही.

६. श्री.गोपाल यांनी सादर केले की उत्तरवादी ४ हे डिसेंबर २०२० रोजीचे सी.बी.डी.टी. परिपत्रक क्र.२१/२०२० विचारात घेण्यात आणि लागू करण्यातही अयशस्वी ठरले आहेत, जे निर्दिष्ट करते की वादग्रस्त कराची गणना करताना अतिरिक्त कारणांचा विचार करणे आवश्यक आहे. त्यांनी सादर केले की सी.बी.डी.टी. परिपत्रके उत्तरवादींना बंधनकारक आहेत आणि त्यांचा विचार न करणे किंवा अर्ज न करणे बेकायदेशीर आणि मनमानी आहे.

७. श्री. गोपाल यांनी सादर केले की या याचिकेत दावा केलेला दिलासा वरील युक्तिवादांच्या आधारे दिला जाऊ शकतो.

८. श्री. सिद्धार्थ चंद्रशेखर उत्तरवादींचे विद्वान वकील यांनी सादर केले की याचिकाकर्त्याचे प्रकरण डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्यांतर्गत देय रकमेच्या गणनेसाठी "शोध प्रकरण" म्हणून चुकीचे मानले गेले. त्यांनी सादर केले की ही चूक मान्य केली गेली आहे आणि १७ जुलै २०२१ रोजीच्या उत्तरात प्रधान आयुक्तांच्या प्रतिज्ञापत्राच्या परिच्छेद ३४ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ती दुरुस्त केली जाईल.

९. मात्र, श्री. चंद्रशेखर यांनी म्हंटले की याचिकाकर्त्याच्या दुसऱ्या युक्तिवादात काहीही तथ्य नाही. हा युक्तिवादाचे स्वरूप स्पष्टपणे पाश्च्यात्तबुद्धीचे असल्याचे त्यांनी सांगितले. याचिकाकर्त्याने आयकर कायद्याच्या कलम ६८ अंतर्गत २,०२,५०,९१९/- रुपये जोडण्याचे मान्य केल्यानंतर हा युक्तिवाद उपस्थित करण्यात आला. हा प्रयत्न केवळ डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्यांतर्गत अतिरिक्त लाभ मिळवण्यासाठी होता, जरी याचिकाकर्त्याला असे लाभ मिळण्याचा हक्क नव्हता. त्यानुसार, वादग्रस्त कर निश्चित करण्यासाठी या रकमेचा विचार न करण्यात कोणताही बेकायदेशीरपणा किंवा मनमानीपणा नाही, असे श्री. चंद्रशेखर यांनी सांगितले.

१०. ४ डिसेंबर २०२० रोजीच्या सी.बी.डी.टी. च्या परिपत्रकाचे कोणतेही उल्लंघन झाले नाही, कारण ३१ जानेवारी २०२० रोजी किंवा त्यापूर्वी (निर्दिष्ट तारीख) दाखल केलेल्या कोणत्याही अतिरिक्त आधारावर विचार केला जाऊ शकतो, अशी तरतूद या

परिपत्रकात आहे, असे चंद्रशेखर यांनी सांगितले. सध्याच्या प्रकरणात दुरुस्तीसाठीचा अर्ज ४ डिसेंबर २०२० रोजी करण्यात आल्याचे त्यांनी निदर्शनास आणून दिले. त्यामुळे ४ डिसेंबर २०२० च्या परिपत्रकातही या अतिरिक्त कारणांचा विचार करण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही, असे त्यांनी सांगितले.

११. श्री. चंद्रशेखर यांनी सादर केले की याचिकाकर्त्याने अस्पष्टपणे दावा केल्याप्रमाणे कोणतेही संक्रमणकालीन समस्या किंवा सॉफ्टवेअरमधील त्रुटी नाहीत. अशा युक्तिवादाचे समर्थन करण्यासाठी कोणताही पत्रव्यवहारही नसल्याचे त्यांनी निदर्शनास आणून दिले. त्यामुळे, वादग्रस्त करामध्ये रुपये २,०२,५०,९१९/- ची रक्कम समाविष्ट करण्यासाठी आणि याचिकाकर्त्याला डी .टी.व्ही.एस.व्ही. कायदा /योजनेअंतर्गत कोणतेही अतिरिक्त लाभ देण्यास कोणताही आधार नाही, असे त्यांनी सांगितले.

१२. याचिकाकर्त्याच्या पहिल्या तक्रारीचे निवारण करण्याखेरीज याचिकाकर्त्याला या याचिकेत अन्य कोणताही दिलासा दिला जाऊ नये, असे श्री. चंद्रशेखर यांनी त्यानुसार सांगितले.

१३. प्रतिस्पर्धी वाद आता आमच्या पुढे निर्धारणासाठी आहे.

१४. ११ जुलै २०१४ रोजी, याचिकाकर्त्याने आयकर कायद्याच्या कलम १०(३८) अंतर्गत एल.टी.सी.जी. च्या कपातीचा दावा केल्यानंतर, मूल्यांकन वर्ष २०१४-१५ साठी एकूण उत्पन्न रु.१०,४६,५१०/- घोषित करून आपले उत्पन्नाचे विवरणपत्र दाखल केले. मूल्यांकनादरम्यान, पहिल्या उत्तरवादीने, तपास शाखेकडून मिळालेल्या माहितीवर अवलंबून राहून, एल.टी.सी.जी. कपातीच्या सत्यतेवर शंका घेतली. त्यानुसार, याचिकाकर्त्याला कारण दाखविण्याची आणि अशा शंका दूर करण्याची संधी देण्यात आली.

१५. २५ नोव्हेंबर २०१६ रोजी याचिकाकर्त्याने असा युक्तिवाद करण्याचा प्रयत्न केला की कलम १०(३८) अंतर्गत केलेला दावा खरा आणि कागदपत्रांद्वारे समर्थनीय आहे. तथापि, शांतता राखण्यासाठी आणि खटला टाळण्यासाठी, याचिकाकर्त्याने स्वेच्छेने आयकर कायद्याच्या कलम ६८ अंतर्गत कर भरण्यासाठी २,०२,५०,९१९/- रुपयांची ही एल.टी.सी.जी. रक्कम देऊ केली. २५ नोव्हेंबर २०१६ रोजीच्या संप्रेषणाच्या अंतिम परिच्छेदात याचिकाकर्त्याने कर अधिनियम कलम २७१ (१) (सी) अंतर्गत कोणत्याही दंडाची कार्यवाही सुरू न करण्याची विनंती केली.

१६. २५ नोव्हेंबर २०१६ रोजी याचिकाकर्त्याने केलेल्या संप्रेषणाचे उपांत्य आणि अंतिम परिच्छेद संदर्भ सुविधेसाठी खाली उत्प्रेषित केले आहेतः

" कर भरण्यासाठी स्वेच्छेने एल. टी. सी. जी. देणे

तुमच्या करपात्र व्यक्तीचा असा विश्वास आहे की येथे वर स्पष्ट केल्याप्रमाणे संपूर्ण व्यवहार सद्भावनेने आणि मूल्यासाठी करण्यात आला होता. सनरायझ एशियन लिमिटेडच्या ६२५० शेअरच्या विक्रीवरील एल.टी.सी.जी. च्या संदर्भात वरील स्पष्टीकरणात व्यवहाराची वास्तविकता स्पष्टपणे समोर आणली गेली आहे. हा व्यवहार कायद्याच्या कलम १०(३८) मध्ये योग्य प्रकारे समाविष्ट असल्याने लाभ देखील सवलतीसाठी पात्र ठरतात हे तितकेच स्पष्ट आहे.

तुमच्या करदात्याच्या व्यवहाराच्या स्वरूपाशी आणि सनराईज एशियन लिमिटेडच्या शेअर बाजाराच्या स्थितीशी संबंधित स्पष्टीकरणांवरून हे स्पष्ट दिसते की तुमचा करपात्र व्यक्ति व्यक्ती कलम १०(३८) अंतर्गत आवश्यक सूट मिळवण्यास पात्र आहे. तुमचा करपात्र व्यक्ती सुरीस एशियन लिमिटेडचे ४६२५० शेअर आयकर विभागाला विकल्यावर स्वेच्छेने २,०२,५०,९१९/- रुपयांचे एल.टी.सी.जी. देऊ करतो. शेअरच्या गुंतवणूकक्षय एल.टी.सी.जी. ला सूट देण्याच्या दाव्याबाबतच्या अलीकडील कर विवादांच्या प्रकाशात उत्पन्नाचा हा ऐच्छिक प्रस्ताव आहे. त्यामुळे तुमचा करपात्र व्यक्ति मनःशांती मिळवण्यासाठी आणि कोणतेही कर विवाद आणि खटले टाळण्यासाठी एल. टी. सी. जी. सवलतीचा दावा स्वेच्छेने सोडून देत आहे.

कायद्यांतर्गत दंडाची कार्यवाही

वरील गोष्टींवरून स्पष्ट होते की, व्यवहाराच्या प्रामाणिकतेवर प्रश्न उपस्थित होत नाही आणि तुमच्या करपात्र व्यक्ति स्वेच्छेने आयकराला सूट एल . टी. सी. जी. देण्यास सहमती दर्शविली आहे, असे मानण्याचे सर्व कारण आहे की वस्तुस्थितीचे खरे आणि संपूर्ण तपशील करपात्र व्यक्ति आधीच प्रदान केले आहेत . त्या दृष्टीकोनातून, तुमचा करपात्र व्यक्ती कायद्याच्या कलम २७१ (१) (सी) अंतर्गत करपात्र व्यक्तीच्या विरोधात कोणतीही दंडात्मक कारवाई सुरू करणे टाळण्यासाठी तुमच्यापुढे विनंती करतो.

कृपया वरील बाबी तुमच्या अभिलेखावर घ्या

उमेश एन. शाह एच. यू. ई.

उमेश नवनीतलाल शान एच. यू. एफ.

श्री. उमेश एन. शाह   कर्ता

कर्ता"

१७. २६ डिसेंबर २०१६ रोजी, आयकर अधिकाऱ्याने (उत्तरवादी क्रमांक १) आयकर अधिनियम कलम १४३ (३) अंतर्गत एक मूल्यांकन आदेश जारी केला, ज्यामध्ये आयकर अधिनियम कलम १०(३८) अंतर्गत एल.टी.सी.जी. चा दावा नाकारून रु. २,०२,५०,९१९/- ची भर घातली गेली आणि तसेच आयकर कायद्याच्या कलम ६९ क अंतर्गत याचिकाकर्त्याने कथितरित्या भरलेल्या कमिशनसाठी रु.९,११,०३७/- ची परवानगी रद्द केली. २६ डिसेंबर २०१६ रोजीचा हा मूल्यांकन आदेश निशाणी -सी मध्ये आहे (या याचिकेच्या पेपर बुकची पृष्ठे ४२ ते ४४).

१८. २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशात, याचिकाकर्त्याचे एकूण उत्पन्न रु. २,२२,०८,४७०/- इतकी गणना केल्यानंतर, स्पष्टपणे नमूद केले आहे की कलम २७१ (१) (सी) अंतर्गत दंडाची कार्यवाही स्वतंत्रपणे सुरू केली जात आहे. त्यामुळे, आयकर कायद्याच्या कलम २७१ (१) (सी) अंतर्गत दंडाची कार्यवाही सुरू न करण्याची त्यांची याचिका आयकर अधिकाऱ्याने २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशाद्वारे फेटाळली होती हे याचिकाकर्त्याला माहीत नव्हते असे नाही.

१९. २७ जानेवारी २०१७ रोजी याचिकाकर्त्याने २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशाला आयकर कायद्याच्या कलम ६९ सी अंतर्गत केवळ रु. ९,११,०३७/- च्या परवानगी नाकारण्याच्या मर्यादेपर्यंत अपील केले. तथापि, याचिकाकर्त्याने एल.टी.सी. जी. ची मध्ये रु. २,०२,५०,९१९/- च्या वाढीविरुद्ध अपील केले नाही. हे स्पष्टपणे ह्यासाठी आहे कारण याचिकाकर्त्याने मान्य केले होते की ही रक्कम एकूण उत्पन्नात जोडली जाऊ शकते आणि याचिकाकर्ते आयकर कायद्याच्या कलम १० (३८) अंतर्गत कोणत्याही कपातीचा दावा करत नाहीत. अपील मेमोच्या निशाणी -डी मधील (या याचिकेच्या पेपर बुकचे पृष्ठे ४५ ते ५०) अभ्यासातून हे स्पष्ट होते. याचिकाकर्त्याने या अतिरिक्त रकमेवर कोणताही आक्षेप न घेता कर देखील भरला.

२०. २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशात सूचित केल्याप्रमाणे, याचिकाकर्त्याविरुद्ध दंडाची कार्यवाही स्वतंत्रपणे सुरू करण्यात आली होती. २९ जून २०१७ रोजी, आयकर अधिकाऱ्याने आयकर कायद्याच्या कलम २७१ (१) (सी) अंतर्गत एल.टी.सी.जी. आणि कमिशनच्या जोडणीवर रू.७२,०७,७७४/- चा लपवणूक दंड आकारण्याचा आदेश दिला.

२१. २९ जून २०१७ रोजीच्या दंडाच्या आदेशामुळे व्यथित झालेल्या याचिकाकर्त्याने १ ऑगस्ट २०१७ रोजी अपील दाखल केले. तथापि, हे अपील केवळ दोन अतिरिक्त

रकमांवरील दंडाच्या शुल्काला आव्हान देण्यापुरते मर्यादित होते. अपील मेमोसह दाखल केलेल्या तथ्यांच्या निवेदनात, याचिकाकर्त्याने दंडाचा आदेश रद्द करण्याच्या मर्यादित हेतूसाठी मूल्यांकन आदेशात केलेल्या जोड्यांना विरोध केला. हे अपील मेमो निशाणी - एफ मधील (या याचिकेच्या पेपर बुकची पृष्ठे ५३ ते ६२)वरून स्पष्ट होते.

२२. जेव्हा दोन्ही याचिका प्रलंबित होत्या, तेव्हा डी. टी. व्ही. एस. व्ही. कायदा २०२० लागू झाला, ज्यामध्ये माफी योजनेची तरतूद होती. या कायद्याच्या कलम ३ मध्ये अशी तरतूद करण्यात आली आहे की, या कायद्याच्या तरतुदींच्या अधीन राहून, जेथे घोषित करणारा शेवटच्या तारखेला किंवा त्यापूर्वी या कायद्याच्या तरतुदींनुसार, कर थकबाकीच्या संदर्भात कलम ४ च्या तरतुदींनुसार नियुक्त प्राधिकरणाकडे घोषणा करतो, तर, आयकर कायद्यात किंवा सध्या अंमलात असलेला असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यात काहीही असले तरी, घोषित करणाऱ्याने देय असलेली रक्कम उक्त कायद्याच्या कलम ३ मधील तक्त्यात निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे असेल.

२३. डी. टी. व्ही. एस. व्ही. कायद्याच्या कलम ३ मधील तक्ता विवादित कराच्या रकमेच्या आधारे देय रकमेच्या गणनेचा संदर्भ देतो."विवादित कर" ही अभिव्यक्ती डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्याच्या कलम २(जे) अंतर्गत परिभाषित केली गेली आहे आणि सध्याच्या याचिकेच्या संदर्भात, डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्याच्या कलम २(जे)(ए)

अंतर्गत गणना केली जाणार आहे. अशा प्रकारे, सध्याच्या याचिकेत उपस्थित केलेल्या मुद्द्याच्या संदर्भात 'विवादित कर' म्हणजे आयकर कायदा, १९६१ च्या तरतुदींनुसार अपीलकर्त्याने देय असलेला अधिभार आणि उपकरासह आयकर, ज्याची येथे गणना केली आहेः-

> "(ए) निर्दिष्ट तारखेपर्यंत अपील मंचासमोर कोणतेही अपील , रिट याचिका किंवा विशेष परवानगी याचिका प्रलंबित असल्यास, अशा अपील किंवा रिट याचिका किंवा विशेष परवानगी याचिकेवर निर्णय घ्यायचा असेल तर अपीलकर्त्याने देय असलेल्या कराची रक्कम."

२४. कलम २(जे)(ए) मध्ये संदर्भित 'निर्दिष्ट तारीख' ही अभिव्यक्ती डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्याच्या कलम २ (एन) अंतर्गत जानेवारी २०२० चा ३१ वा दिवस म्हणून परिभाषित केली आहे. अशा प्रकारे, डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्यांतर्गत देय रक्कम, किमान सध्याच्या प्रकरणात, याचिकाकर्त्याच्या विरोधात ३१ जानेवारी २०२० पर्यंत प्रलंबित असलेल्या त्याच्या दोन अपीलांचा निर्णय घ्यायचा असेल तर याचिकाकर्त्याने देय केलेल्या कराच्या रकमेच्या आधारे निश्चित करणे आवश्यक आहे.

२५. यापूर्वी नमूद केल्याप्रमाणे, २७ जानेवारी २०१७ रोजी याचिकाकर्त्याने दाखल केलेल्या अपील मध्ये याचिकाकर्त्याने आयकर अधिनियम कलम ६९ सी अंतर्गत केवळ रू. ९,११,०३७/- रुपयांच्या परवानगी नाकारण्याला आव्हान दिले होते. १ ऑगस्ट २०१७

रोजी याचिकाकर्त्याने दाखल केलेल्या अपीलात, याचिकाकर्त्याने २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशात आदेश दिलेल्या दोन्ही जोड्यांवरील फक्त रु.७२,०७,७७४/- च्या दंडाला आव्हान दिले. निर्दिष्ट तारखेपर्यंत, म्हणजे ३१ जानेवारी २०२० पर्यंत, रु.२,०२,५०,९१९/- एलटीसीजी जोडण्याचे कोणतेही आव्हान नव्हते. याचे कारण असे की ही भर घालणे हे याचिकाकर्त्याच्या सवलत आणि अभिस्वीकृतीवर आधारित होते.

२६. सी.बी.डी.टी. ने ४ डिसेंबर २०२० रोजी परिपत्रक क्र.२१/२०२० जारी केले. या परिपत्रकात डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्याच्या अंमलबजावणीच्या संदर्भात वारंवार विचारले जाणारे काही प्रश्न (एफ.ए.क्यू.) आहेत. याचिकाकर्ते एफ.ए.क्यू.७७ च्या उत्तराचा आधार घेतात. म्हणून, संदर्भ सुविधेसाठी एफ.ए.क्यू.७७ आणि त्यांचे उत्तर खाली लिप्यंतरित केले आहेः

प्रश्न क्रमांक	७७	विवादित कराची गणना करताना अपीला संबंधी दाखल केलेल्या कोणत्याही अतिरिक्त आधारावर विचार केला जावा का?
उत्तर		३१ जानेवारी २०२० रोजी किंवा त्यापूर्वी कोणतेही अतिरिक्त कारण दाखल केले असल्यास, विवादित कराची गणना करण्याच्या उद्देशाने त्याचा विचार केला जाईल.

२७. लक्षणीय बाब म्हणजे, याचिकाकर्त्याने ०४ डिसेंबर २०२० रोजी, एक्झिबिट-जी मधील दस्तऐवजाद्वारे (या याचिकेच्या पेपर बुकची पृष्ठे ६३ ते ६६), आयकर कायद्याच्या कलम ६८ अंतर्गत एल.टी.सी.जी. साठी रु. २,०२,५०,९१९/- ची भर घालण्याला विलंबाने आव्हान देण्यासाठी प्रलंबित अपीलात अतिरिक्त आधार मांडण्याचा प्रयत्न केला. डी.टी.व्ही.एस.व्ही. योजने अंतर्गत घोषणा दाखल केल्यानंतर हा प्रयत्न करण्यात आला.

२८. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद करण्याचा प्रयत्न केला की २७ जानेवारी २०१७ ते ३१ जानेवारी २०२० या कालावधीत, याचिकाकर्त्याने रु. २,०२,५०,९१९/- च्या रकमेच्या जोडणीला आव्हान देऊन अपील मेमोमध्ये सुधारणा करण्याचा प्रयत्न केला आणि याचिकाकर्ते संक्रमणकालीन समस्या आणि सॉफ्टवेअरच्या त्रुटींमुळे असे करू शकले नाहीत, परंतु आम्हाला असे आढळले आहे की हा युक्तिवाद सिद्ध करण्यासाठी अभिलेखावर असे काहीही नाही. असे प्रयत्न केले गेले असे गृहीत धरल्यास, या मुद्द्यावर किमान काही पत्रव्यवहार अपेक्षित होता, ज्यामध्ये संक्रमणकालीन समस्या किंवा सॉफ्टवेअरमधील त्रुटींबद्दलच्या काही तक्रारींचा समावेश असावा. याव्यतिरिक्त, याचिकाकर्त्याने एल.टी.सी.जी. च्या दाव्यात रु.२,०२,५०,९१९/-

च्या रकमेची भर घालणे स्पष्टपणे मान्य केले असेल आणि त्यावर कर भरला असेल तर, जेव्हा अशी भर घालणे याचिकाकर्त्याच्या सवलतीवर किंवा त्याऐवजी अभिस्वीकृतीवर आधारित असते, तेव्हा त्याने मागे वळून अशा वाढीला आव्हान दिले असते, अशी शक्यता नाही.

२९. यान्यतिरिक्त, जर याचिकाकर्ता २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशात रु. २,०२,५०,९१९/- जोडल्याने खरोखरच आणि गंभीरपणे व्यथित झाले असते, तर याचिकाकर्त्याने २७ जानेवारी २०१७ रोजी दाखल केलेल्या अपील मध्ये त्याला आव्हान दिले असते. किमान त्या टप्प्यावर, कोणत्याही संक्रमणकालीन समस्यांचा किंवा सॉफ्टवेअरमधील त्रुटींचा प्रश्नच नव्हता. याचिकाकर्त्याने २७ जानेवारी २०१७ रोजी कोणत्याही अडचणीशिवाय अपील दाखल केले. तरीही, या अपीलमध्ये, याचिकाकर्त्याने आयकर कायद्याच्या कलम ६९ सी अंतर्गत केवळ रु.९,११,०३७/- च्या नामंजुरीला आव्हान दिले आणि आयकर कायद्याच्या कलम ६८ अंतर्गत एलटीसीजीच्या दाव्यासाठी रु.२,०२,५०,९१९/- ची भरीला नाही. हा जाणीवपूर्वक घेतलेला निर्णय होता कारण ही रु.२,०२,५०,९१९/- ची भर घालणे हे याचिकाकर्त्याच्या सवलतीवर किंवा अभिस्वीकृतीवर आधारित होते आणि याचिकाकर्त्यासाठी त्याला आव्हान देणे अत्यंत विचित्र असेल. याचिकाकर्त्याने या मान्य केलेल्या वाढीवर कर भरला.

३०. मात्र, याचिकाकर्त्याला कोणताही दंड आकारला जाणार नाही या आधारावर एल.टी.सी.जी. संदर्भात सवलत देण्यात आल्याचे गोपाल यांनी सांगितले. त्यांनी सादर केले की दंड आकारला गेल्यामुळे, याचिकाकर्त्याला एल.टी.सी.जी. मध्ये रु.२,०२,५०,९१९/- ची भर घालण्याला आव्हान देण्याचा पूर्ण अधिकार आहे. किमान २५ नोव्हेंबर २०१६ रोजी याचिकाकर्त्याच्या संप्रेषणाच्या साध्या वाचनातून (निशाणी - बी), आम्ही असे म्हणू शकत नाही की हे याचिका सौदेबाजीचे काही प्रकरण होते (अशा याचिका सौदेबाजीला परवानगी आहे असे गृहीत धरून) किंवा सवलत किंवा अभिस्वीकृती याचिकाकर्त्यावर कोणताही दंड आकारला जाऊ शकत नाही या आधारावर होती.

३१. कोणत्याही परिस्थितीत, २६ डिसेंबर २०१६ रोजीच्या मूल्यांकन आदेशात आयकर कायद्याच्या कलम २७१ (१) (सी) अंतर्गत दंडात्मक कार्यवाही सुरू करण्याचा स्पष्टपणे उल्लेख करण्यात आला आहे, ज्यामध्ये रु.२,०२,५०,९१९/- ची भर आणि रु.९,११,०३७/-ची परवानगी नाकारण्यात आली आहे. म्हणून, त्या टप्प्यावर, आयकर कायद्याच्या कलम ६९ सी अंतर्गत रु.९,११,०३७/- च्या जोडणीला आव्हान देण्यासाठी २७ जानेवारी २०१७ रोजी दाखल केलेल्या अपीलमध्ये रु.२,०२,५०,९१९/-ची भर घालण्यास याचिकाकर्त्यास काहीही प्रतिबंध नव्हता. तसेच, याचिकाकर्त्याला २७

जानेवारी २०१७ ते ३१ जानेवारी २०२० या दीर्घ कालावधीसाठी अपील मेमोमध्ये सुधारणा करण्यापासून कोणीही रोखले नाही.

३२. संक्रमणकालीन समस्या किंवा सॉफ्टवेअरमधील त्रुटींचा सरळ आणि अस्पष्टपणे आरोप करून, याचिकाकर्ते आपल्या अपीलात उशीरा सुधारणा करण्याच्या आणि डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायदा किंवा योजना काही अतिरिक्त लाभ मिळू शकतात का हे पाहण्याच्या त्यांच्या स्पष्ट प्रयत्नांवर प्रकाश टाकू शकत नाहीत. आधी नमूद केल्याप्रमाणे, याचिकाकर्त्याने २९ जून २०१७ रोजी दंडाच्या आदेशाला अपील केले आणि दोन्ही जोड ह्यांच्यावर दंड आकारला. तथापि, त्या वेळी देखील, याचिकाकर्त्याने रु.२,०२,५०,९१९/- च्या जोडणीसंदर्भात दिलेल्या सवलतीतून, एकतर अतिरिक्त आधार वाढवून किंवा अन्यथा अशा अपीलमध्ये मागे घेतल्याचे दर्शविण्यासाठी अभिलेखावर कोणतीही सामग्री नाही. डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायदा लागू झाल्यानंतरच, किंवा त्याऐवजी, सी.बी.डी.टी. ने ४ डिसेंबर २०२० रोजी त्याचे परिपत्रक जारी केल्यानंतरच, याचिकाकर्त्याने अपील मेमोमध्ये उशीरा सुधारणा करण्याचा आणि रु.२,०२,५०,९१९/- च्या जोडणीला आव्हान देण्याचा प्रयत्न केला.

३३. याचिकाकर्त्याला डी.टी.व्ही.एस.व्ही. योजनेचा लाभ देताना, उत्तरवादींनी अपील मेमोमध्ये सुधारणा करण्याच्या या विलंबित प्रयत्नाचा विचार करण्यास योग्यरित्या

नकार दिला आणि असा दावा केला की रु.२,०२,५०,९१९/- देखील एक "विवादित कर" आहे. अशा मान्यता आणि खंडनाचे उत्तरवादींनी अगदी योग्यरित्या विचारात घेतले नाही. उत्तरवादींचा दृष्टीकोन डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायदा आणि ४ डिसेंबर २०२० रोजीच्या सी. बी. डी. टी. च्या परिपत्रकाशी सुसंगत आहे.

३४. डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्याचे उद्दिष्ट निर्दिष्ट तारखेपर्यंत न्यायालये आणि इतर न्यायनिर्णायक प्राधिकरणांमध्ये प्रलंबित असलेले कर विवाद सोडवणे हे आहे. हा कायदा निकाली काढलेल्या विवादांचे पुनरुज्जीवन करण्यासाठी आणि त्यावर आधारित, विलंब न करता भरलेल्या कराच्या परताव्याचा दावा करण्यासाठी किंवा वादांची व्याप्ती प्रत्यक्षात विस्तारण्यासाठी आणि डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायदा किंवा माफी योजनांच्या तरतुदींनुसार दिलासा मिळविण्यासाठी काही परवाना नाही. याचिकाकर्त्याने अदलाबदल करण्यास जबाबदार असल्याचे स्पष्टपणे मान्य केलेल्या रकमांचा समावेश करण्यासाठी याचिकाकर्त्याने वादाची व्याप्ती प्रत्यक्षात आणि उशीरा वाढवण्याचा प्रयत्न केला . याचिकाकर्त्याने अशा जोडण्यांना कधीही अपील केले नाही आणि त्याचे अपील केवळ आयकर कायद्याच्या कलम ६९ सी अंतर्गत रु.२,०२,५०,९१९/- याचिकाकर्त्याने एल.टी.सी.जी.च्या अतिरिक्त रकमेवरही कर भरला. वादांचा इतका विलंबित विस्तार

केल्याने, डी. टी. व्ही. एस. व्ही. कायदा किंवा माफी योजनांचा उद्देश निराश होऊ शकत नाही.

३५. संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ आणि २२७ अंतर्गत उपाय हे विवेकाधीन आणि न्याय्य आहेत. अशा अधिकारितेचा वापर न्यायाला चालना देण्यासाठी केला गेला पाहिजे. येथे याचिकाकर्ता आहे, ज्याने एल.टी.सी.जी. मध्ये रु.२,०२,५०,९१९/- ची भर पडल्याचे मान्य केले आणि कबूल केले, ज्याचा चुकीचा दावा करण्यात आला होता. त्याने कोणत्याही गंभीर अडचणीशिवाय या रकमेवर कर भरला. स्वाभाविकच, त्यामुळे, अशा सवलतीच्या/ अभिस्वीकृतीच्या आधारे भर घालणाऱ्या २६ डिसेंबर २०१६ च्या मूल्यांकन आदेशाला याचिकाकर्त्याकडून सर्वसाधारणपणे अपील करता आले नसते. त्यामुळे याचिकाकर्त्याने २७ जानेवारी २०१७ रोजी दाखल केलेल्या अपील मेमोमध्ये ही भर घालण्यासाठी अपील केले नाही. अपील मेमोमध्ये उशीरा आणि निर्दिष्ट तारखेनंतर सुधारणा करण्याचा प्रयत्न करून, एल.टी.सी.जी. च्या रु.२,०२,५०,९१९/-रुपये ही रक्कम वादग्रस्त कर रक्कम मानली जाऊ शकत नाही. जर याला परवानगी दिली गेली, तर याचिकाकर्ते, अशा फसवणुकीद्वारे किंवा कृत्रिम वाद निर्माण करून, विलंब न करता भरलेल्या कराच्या अग्रिम परतावाव्याचा दावा करेल किंवा आधीच भरलेल्या निर्विवाद करांच्या संदर्भात सवलतींचा दावा करेल.

३६. त्यानुसार, वरील सर्व कारणांमुळे, आम्ही समाधानी आहोत की उत्तरवादींनी डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायद्यांतर्गत देय रक्कम निश्चित करण्यासाठी रु.२,०२,५०,९१९/- च्या वाढीशी संबंधित अतिरिक्त कारणांचा विचार न करता बेकायदेशीरपणे किंवा मनमानीपणे काम केले नाही. त्यामुळे या संदर्भातील आव्हान नाकारले जाऊ शकते आणि याद्वारे नाकारले जाते.

३७. तथापि, याचिकाकर्त्याचे प्रकरण 'शोध प्रकरण' नव्हते किंवा ते 'गैर-शोध प्रकरण' होते आणि म्हणूनच, ४ डिसेंबर २०२० रोजीच्या परिपत्रकाच्या एफ. ए. क्यू. ७० प्रमाणेच १२५% च्या दराने गणना स्वीकारली जाऊ शकते, असा युक्तिवाद याचिकाकर्त्याने ठामपणे केला आहे. अभिलेख दर्शवतात आणि खरे तर, उत्तरवादींनी हे मान्य केले होते की याचिकाकर्त्याचे प्रकरण 'गैर-शोध प्रकरण' होते. त्यामुळे, गणना १२५% च्या दराने होऊ शकली नाही, परंतु ती फक्त १००% च्या दराने असायला हवी होती.

३८. भूपेंद्र मेहता (वर उल्लेखित) मधील निर्णय याचिकाकर्त्याच्या करपात्र रकमेची गणना १२५% ऐवजी १००% करण्याबाबतच्या प्रकरणाला समर्थन देतो. उत्तरवादींनी युक्तिवादाच्या टप्प्यावर आणि १७ जुलै २०२१ रोजी प्रधान आयुक्तांच्या प्रतिज्ञापत्रात ही

भूमिका मान्य केली. त्यानुसार, या प्रकरणात या पैलूवर मर्यादित हस्तक्षेप करण्याची गरज आहे.

३९. वरील संदर्भात, आम्ही १७ जुलै २०२१ रोजीच्या प्रधान आयुक्तांच्या प्रतिज्ञापत्राच्या परिच्छेद ३४ मधील दाव्यांचा संदर्भ देतो. संदर्भ सुविधेसाठी ते खाली उत्प्रेषित करण्यात आले आहेः-

> "३४. तथापि, त्यानंतर, रिट याचिका क्र. ५८६/२०२१ भूपेंद्र हरिलाल मेहता विरुद्ध आयकर विभागाचे प्रधान आयुक्त, मुंबई आणि इतरांच्या प्रकरणात मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाच्या आधारे, करदात्याचे प्रकरण डी.टी.व्ही.एस.व्ही. अंतर्गत देय रकमेच्या निर्धारणासाठी गैर-शोध प्रकरण म्हणून मानले गेले आहे आणि डी. टी. व्ही. एस. व्ही. अंतर्गत देय रकमेची गणना @१००% केली जाते. त्यानुसार, मूल्यांकन वर्ष २०१४-१५ साठी विवादित कराच्या @१००% देय रकमेचे निर्धारण करणारा सुधारित फॉर्म ३ सक्षम प्राधिकरणाद्वारे जारी केला जात आहे."

४०. श्री. गोपाल यांनी सादर केले की, आजपर्यंत सुधारित फॉर्म-३ सक्षम प्राधिकरणाने जारी केलेला नाही. १७ जुलै २०२१ रोजी प्रतिज्ञापत्र दाखल करण्यात आले होते हे लक्षात घेता, हा सुधारित फॉर्म-३ आतापर्यंत जारी व्हायला हवा होता.कोणत्याही परिस्थितीत, आम्ही निर्देश देतो की मूल्यांकन वर्ष २०१४-१५ साठी विवादित कराच्या १००% दराने देय रक्कम निश्चित करणारा सुधारित फॉर्म-३ सक्षम प्राधिकरणाने

याचिकाकर्त्याला आजपासून ३० (तीस) दिवसांच्या आत सर्व परिणामी लाभांसह जारी करावा.

४१. अशा प्रकारे, डी.टी.व्ही.एस.व्ही. कायदा/योजनेअंतर्गत लाभांसाठी रु.२,०२,५०,९१९/- समाविष्ट करण्याचा दावा नाकारला जातो. तथापि, मूल्यांकन वर्ष २०१४-१५ साठी विवादित कराच्या १००% च्या दराने देय रक्कम निश्चित करण्याबाबत याचिकाकर्त्याचा युक्तिवाद मान्य आहे आणि उत्तरवादींना त्यांच्या प्रतिज्ञापत्रात हाती घेतल्याप्रमाणे सुधारित फॉर्म-३ आजपासून ३० (तीस) दिवसांच्या आत सर्व परिणामी लाभांसह जारी करण्याचे निर्देश दिले जातात.

४२. वरील अटींमध्ये कोणत्याही खर्चाच्या आदेशांशिवाय हा न्यादेश अंशतः कायम. अंतरिम आदेश असल्यास तो रद्द केला जातो.

(न्या. जितेंद्र जैन.) **(न्या. एम. एस. सोनक.)**

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".